

## บทที่ 6

### สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพัฒนาการจากลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมงทะเล : กรณีศึกษาทำเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่มีผลต่อพัฒนาการจากลูกจ้างผู้ประกอบการประมง และพัฒนาการจากลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

#### สรุปผลการศึกษา

การศึกษาพัฒนาการจากลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง: กรณีศึกษาทำเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ สถานการณ์ที่มีผลต่อพัฒนาการจากลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง และพัฒนาการผู้ประกอบการประมงในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานการณ์ภายในที่มีผลต่อพัฒนาการลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง พบว่า คุณภาพชีวิตตกต่ำ และความยากลำบากในการเป็นลูกจ้างประมงเป็นปัจจัยสำคัญ โดยคุณภาพชีวิตตกต่ำ จะประกอบด้วย รายได้ต่ำ เนื่องจากการเป็นลูกจ้างประมงระยะแรกเริ่มค่อนข้างขัดสน ทั้งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างครบถ้วน และครอบครัวขาดความอบอุ่น เนื่องจากการประกอบอาชีพลูกจ้างประมงเป็นงานที่จะต้องอาศัยเวลาส่วนใหญ่อยู่กับการปฏิบัติงานและมีเวลาพักผ่อนค่อนข้างน้อย ทำให้ลูกจ้างประมงค่อนข้างที่จะได้พบปะและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวค่อนข้างน้อยไปด้วย ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบการประมงเริ่มเข้ามาเป็นลูกจ้างประมงที่มีรายได้สูงกว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรมดั้งเดิมของครอบครัว พร้อมทั้งพยายามพัฒนาตนเองเป็นลูกจ้างประมงระยะชำนาญ และระยะหัวหน้าคนงานที่มีรายได้ค่อนข้างสูงและมีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น จวบจนพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงที่มีความพร้อมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคมและการดูแลครอบครัวเป็นอย่างดี ส่วนความยากลำบากในการเป็นลูกจ้างประมงจากการศึกษาพบปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ความตรากตรำทำงานหนัก เนื่องจากระยะเวลาการปฏิบัติงานที่ไม่แน่นอน พร้อมทั้งภาระหน้าที่ของลูกจ้างประมงค่อนข้างหนักกว่าการปฏิบัติงานในอาชีพอื่นๆ และความเสี่ยงอันตราย เนื่องจากการออกไปจับสัตว์ทะเลของลูกจ้างเรือประมงต้องเตรียมพร้อมที่รับความเสี่ยงหลายอย่าง เช่น การเผชิญมรสุมกลางทะเล การถูกปล้นจากโจรสลัด

การถูกจับกุมจากการรุกล้ำน่านน้ำหรือการยกสัมปทานจับสัตว์ทะเลในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านแบบกะทันหัน การถูกลูกจ้างเรือประมงต่างด้าวปล้นเรือ เป็นต้น ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบการพยายามพัฒนาตนเองเป็นลูกจ้างประมงระยะชำนาญ และระยะหัวหน้าคนงานเพื่อลดภาระการปฏิบัติงานและเพิ่มทักษะการบริหารจัดการธุรกิจประมง จวบจนพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงที่มีภาระการปฏิบัติงานน้อยที่สุด แต่จะต้องใช้ทักษะการบริหารจัดการธุรกิจประมงเป็นอย่างมาก เล่ห์เหลี่ยมกลโกง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การถูกเอารัดเอาเปรียบ เกิดจากผู้ประกอบการประมงบางรายที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานของลูกจ้างประมงมากเกินไป จนเบียดบังผลประโยชน์และค่าตอบแทนที่ลูกจ้างประมงควรได้รับอย่างแท้จริง เช่น ผู้ประกอบการประมงเบียดบังผลประโยชน์ของลูกจ้างเรือประมงที่แท้จริง เป็นต้น ส่วนการฉกฉวยผลประโยชน์ของผู้อื่นเนื่องจากสภาพสังคมที่มีการแข่งขันสูงในปัจจุบันทำให้ผู้คนในสังคมมุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่สนใจวิธีการที่ได้มา ซึ่งลูกจ้างประมงก็เป็นกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกละเมิดต่างๆ ทำให้เสียประโยชน์ที่ตนเองพึงมีพึงได้เต็มที่ เช่น การเสียด่านายหน้าของลูกจ้างประมง เป็นต้น ซึ่งมีผลให้ลูกจ้างประมงพยายามที่จะพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมง เพื่อหลีกเลี่ยงและทุเลาปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น

2. สถานการณ์ภายนอกที่มีผลต่อพัฒนาการลูกจ้างประมงผู้ประกอบการประมง พบว่าการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 – พ.ศ.2509) จะเป็นช่วงเวลาที่ธุรกิจประมงในจังหวัดสงขลาเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง เนื่องจากมีการเปิดใช้ท่าเทียบเรือประมงเล็ก (แหล่งพระราม) และท่าเทียบเรือประมงสงขลา พร้อมทั้งทำให้เกิดการหลั่งไหลแรงงานชาวไทยจากภาคต่างๆ (โดยเฉพาะแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เข้าสู่ธุรกิจประมงในจังหวัดสงขลาเป็นจำนวนมาก ส่วนนโยบายปรับเปลี่ยนประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ จะเป็นช่วงเวลาที่ลูกจ้างประมงพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงมากที่สุด เนื่องจากเป็นระยะที่ประเทศไทยมีสภาพทางเศรษฐกิจดีที่สุด และธุรกิจประมงในจังหวัดสงขลาเกิดความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด พร้อมทั้งการเปิดใช้ท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) แต่ก็เกิดปัญหาการอพยพของลูกจ้างประมงคนไทยที่ย้ายไปเป็นลูกจ้าง โรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก จนก่อให้เกิดการขาดแคลนลูกจ้างประมง ทำให้ผู้ประกอบการประมงต้องพึ่งพาลูกจ้างประมงต่างด้าวจวบจนปัจจุบัน ส่วนการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 เนื่องจากเกิดภาวะฟองสบู่แตกทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งต้องปิดตัว ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยขาดเสถียรภาพ และมีการปล่อยค่าเงินบาทให้ลอยตัวทำให้ผู้ประกอบการต้องแบกรับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น และภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลัน ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่ผู้ประกอบการประมงต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตมีเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก

(โดยเฉพาะการเพิ่มราคาน้ำมันดีเซลอย่างฉับพลัน) ทำให้ผู้ประกอบการประมงหลายรายเลิกกิจการ และหันไปประกอบธุรกิจอื่นๆ แทน ซึ่งผู้ประกอบการประมงที่ยังดำเนินธุรกิจประมงอยู่ก็ต้องพร้อมเปลี่ยนวิธีการดำเนินธุรกิจประมง เช่น การเข้ามาของเรือทอร์ เพื่อไปจับสัตว์ทะเลจากเรือประมงในเครือเดียวกัน และเรือประมงที่ผู้ประกอบการเรือประมงต้องนำสัตว์ทะเลมาจำหน่ายก่อน พร้อมทั้งนำเสบียงและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ไปให้แก่เรือประมงลำอื่นๆ กลางทะเล เพื่อลดต้นทุนการผลิต และทำให้เรือประมงสามารถออกจับสัตว์ทะเลได้นานขึ้น การเข้ามาทดแทนของสัตว์ทะเลในกระชัง และสัตว์ทะเลแช่แข็ง เนื่องจากราคาสัตว์ทะเลที่จับจากเรือประมงมีราคาสูง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคประกอบกับกระแสภัยสุขภาพในปัจจุบัน ทำให้สัตว์ทะเลในกระชัง และสัตว์ทะเลแช่แข็งเริ่มเข้ามาทดแทนความต้องการสัตว์ทะเลของผู้บริโภคมากขึ้น

การศึกษาพัฒนาการจากลูกจ้างประมงสู่ผู้ประกอบการประมง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่าพัฒนาการของลูกจ้างประมงที่ผันตัวมาเป็นผู้ประกอบการประมง จะแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ

3. พัฒนาการช่วงก่อนเป็นลูกจ้างประมง พบว่า การก้าวเป็นลูกจ้างประมงเกิดขึ้นในช่วงการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-พ.ศ.2509) ซึ่งมีการเปิดใช้ท่าเทียบเรือประมงสงขลาทำให้การประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง และมีการหลั่งไหลของประชาชนภาคต่างๆ เพื่อเข้ามาเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดสงขลา เนื่องจากเดิมลูกจ้างประมงส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้ต่ำและไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตเป็นหลัก ทำให้ประชาชนเหล่านี้ต้องการเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดสงขลาที่มีรายได้ที่แน่นอนกว่าและการด้อยการศึกษาของลูกจ้างประมง เนื่องจากได้รับการศึกษาเพียงภาคบังคับตามหลักสูตรเก่า (ประถมศึกษาปีที่ 4) ซึ่งทางเลือกในการประกอบอาชีพมีค่อนข้างน้อย ทำให้การเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดสงขลาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพของผู้ด้อยการศึกษาเหล่านี้ นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจ เช่น กลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออก และภาคกลางตอนล่าง เป็นกลุ่มลูกจ้างประมงที่มีความสำคัญที่สุดในช่วงริเริ่มการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา เนื่องจากมีความชำนาญ และทักษะการประมงเชิงพาณิชย์มากกว่าลูกจ้างกลุ่มอื่น เพราะลูกจ้างประมงจากภาคตะวันออก และภาคกลางตอนล่างมักเป็นลูกจ้างประมงจากพื้นที่อื่นมาก่อน จึงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และมีประสิทธิภาพ ส่วนกลุ่มลูกจ้างประมงจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียงเข้าสู่การประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาจะนิยมเป็นกลุ่มลูกจ้างแพปลา และลูกจ้างแม่ค้าส่งสัตว์ทะเล เนื่องจากมีครอบครัว และที่พักอาศัยอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พร้อมทั้งไม่ต้องการเป็นลูกจ้างเรือประมงที่ต้องออกทะเลไปจับสัตว์ทะเลเป็นระยะเวลานาน ทำให้ต้องห่างเหินจากครอบครัว ส่วนกลุ่มลูกจ้างภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มลูกจ้างประมงที่มีความสำคัญต่อประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเป็นลูกจ้าง

เรือประมง หรือเด็กเรือ เพราะผู้ประกอบการแพปลาและผู้ค้าส่งสัตว์ทะเลจะนิยมรับลูกจ้างประมง จังหวัดสงขลา และจังหวัดใกล้เคียงที่สามารถตรวจสอบประวัติได้ง่าย มากกว่าจะรับลูกจ้างประมง จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไม่สามารถตรวจสอบประวัติได้ ทำให้ลูกจ้างประมงจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มักเป็นลูกจ้างเรือประมง

4. พัฒนาการช่วงขณะเป็นลูกจ้างประมง พบว่า การพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมง เกิดขึ้นในช่วงนโยบายปรับเปลี่ยนประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งมีการเปิดใช้ท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) เพื่อรองรับการขยายตัวของการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา และการพัฒนาของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล ทำให้การประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุด ส่งผลให้ลูกจ้างประมงระยะชานาญงานและระยะหัวหน้าคนงานที่มีศักยภาพเริ่มมองหาโอกาสในการประกอบธุรกิจประมงของตนเอง เนื่องจากความเบื่อหน่ายต่อสภาพการปฏิบัติงานของลูกจ้างประมงที่ค่อนข้างตรากตรำงานหนัก การเสี่ยงอันตรายต่างๆ จากการปฏิบัติงาน และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการประมง นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจ เช่น กลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางตอนล่างจะมีความชำนาญ และทักษะการประมงเชิงพาณิชย์มากกว่าลูกจ้างกลุ่มอื่นๆ เพราะมักเป็นลูกจ้างประมงในพื้นที่อื่นๆก่อนมาเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดสงขลา ทำให้สามารถพัฒนาเป็นลูกจ้างชำนาญและหัวหน้าคนงานได้เร็วที่สุด ส่วนกลุ่มลูกจ้างประมงจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง จะได้รับความไว้วางใจจากผู้ประกอบการประมงมากกว่าลูกจ้างประมงกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่มีความน่าเชื่อถือและประวัติสามารถตรวจสอบได้ ส่วนกลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นลูกจ้างประมงระยะชานาญงาน และระยะหัวหน้าคนงานในช่วงหลังนโยบายปรับเปลี่ยนประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เนื่องจากลูกจ้างประมง 3 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มลูกจ้างประมงภาคกลางตอนล่าง กลุ่มลูกจ้างประมงจังหวัดสงขลา และจังหวัดใกล้เคียง เริ่มผันตัวไปเป็นผู้ประกอบการประมงหรือผู้ประกอบการธุรกิจอื่นๆ เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งลูกจ้างประมงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างประมงต่างด้าว ทำให้ผู้ประกอบการประมงให้โอกาสลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนาเป็นลูกจ้างประมงระยะชานาญงาน และระยะหัวหน้างานมากกว่าลูกจ้างประมงต่างด้าว

5. พัฒนาการช่วงขณะเป็นผู้ประกอบการประมง พบว่ากลุ่มลูกจ้างประมงจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียงสามารถพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงได้ก่อนกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากมีความชำนาญพื้นที่จึงสามารถหาแหล่งเงินทุน ติดต่อกับคู่ค้าทางธุรกิจ และเลือกทำเลที่ตั้งของธุรกิจได้ง่ายกว่าลูกจ้างกลุ่มอื่นๆ ส่วนกลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางตอนล่างจะมีความชำนาญและทักษะการประกอบอาชีพประมง

มากกว่ากลุ่มอื่นๆ พร้อมทั้งการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาเป็นระยะเวลานานจึงเป็นข้อได้เปรียบในการผันตนเองเป็นผู้ประกอบการประมงในจังหวัดสงขลา และกลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงได้น้อยที่สุดเนื่องจากนโยบายปรับเปลี่ยนประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้เกิดการอพยพกลุ่มลูกจ้างประมงภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปเป็นลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และการประกอบธุรกิจประมงของผู้ประกอบการประมงส่วนใหญ่มีกิมมาจากผู้ค้าปลีกลำสัตว์ทะเล มาเป็นผู้ค้าส่งสัตว์ทะเล หรือผู้ประกอบการแพปลาและพัฒนาเป็นผู้ประกอบการเรือประมงในที่สุด

6. อนาคตการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา สิ่ง que ผู้ประกอบการประมงคาดการณ์ถึงปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และทิศทางในการประกอบธุรกิจประมงจะต้องเผชิญ การเตรียมความพร้อมและปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในภายหน้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

6.1 การดำรงอยู่ของธุรกิจประมงดังกล่าวที่ว่า “ทราบใดที่คนเรายังกินปลาอาชีพประมงก็ยังคงอยู่ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน” ซึ่งผู้ประกอบการประมงมีความเชื่อที่ว่าแม้ธุรกิจประมงในจังหวัดสงขลาจะซบเซาเพียงใดแต่ธุรกิจประมงก็ยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งเกิดจากการปรับตัวของผู้ประกอบการประมงและรูปแบบธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาเช่น การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจประมง และประกอบธุรกิจประมงแบบครบวงจรคือการเป็นผู้ประกอบการเรือประมงกับผู้ประกอบการแพปลาควบคู่กัน หรือการเป็นผู้ประกอบการเรือประมงกับผู้ค้าส่งสัตว์ทะเลควบคู่กัน เป็นต้น (ตา พรานสมุทร, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2553)

6.2 การมองหาธุรกิจประมงอื่นๆ เนื่องจากการประกอบอาชีพประมงสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษของผู้ประกอบการประมง ทั้งยังเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการประมงมีทักษะ ประสบการณ์และความชำนาญมากที่สุด ทำให้ผู้ประกอบการประมงยังคงประกอบธุรกิจประมงต่อไป โดยเพิ่มสายผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทะเล มาเป็นสัตว์น้ำจืด สัตว์ทะเลเพาะเลี้ยงชายฝั่งหรือสัตว์ทะเลแช่แข็งนำเข้า ปลาน้ำจืดที่ได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบันเช่น ปลานิล ปลาตะกิม เป็นต้น ส่วนสัตว์ทะเลแช่แข็งนำเข้าที่ได้รับความนิยม เช่น ปลาซาบะ ปลาอินทรี ปลาทูน่าและปลาแซลมอน เป็นต้น เพื่อมาตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สายยนต์ เศษขุนทด, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2554)

6.3 เตรียมความพร้อมให้กับทายาททางธุรกิจ เนื่องจากผู้ประกอบการประมงค่อนข้างเป็นผู้สูงวัย จึงเริ่มให้ผู้ที่จะเป็นทายาททางธุรกิจเข้ามาทดลองดำเนินธุรกิจแทน เมื่อทายาททางธุรกิจสามารถดำเนินธุรกิจได้ประสบความสำเร็จและสามารถระคับประคองให้ธุรกิจดำเนินไปอย่างราบรื่นในระดับหนึ่ง ผู้ประกอบการประมงก็จะวางมือและเกษียณอายุเพื่อไปดำเนินกิจกรรมที่

ตนเองคาดหวังไว้ เช่น การท่องเที่ยว การปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น (เครื่องมือ อินทรอุดม, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2554)

### ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะบางประการเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลที่สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา และบุคคลที่ต้องการเป็นผู้ประกอบการประมงในอนาคต สามารถแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา เนื่องจากผู้ประกอบการประมงต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาและดำรงการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาให้คงอยู่สืบไป ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1.1 กรมประมงและกระทรวงการต่างประเทศควรเจรจาเพื่อสร้างความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้านด้านการประมงเชิงพาณิชย์

1.2 ธนาคารพาณิชย์ควรปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการประมง เช่นเดียวกับผู้ประกอบการธุรกิจอื่นๆ

1.3 วิทยาลัยประมงดินสูลานนท์ควรจัดทำหลักสูตรการบริหารธุรกิจการประมงเชิงพาณิชย์ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดสงขลา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสภาพการประกอบธุรกิจประมง และองค์การสะพานปลาจังหวัดสงขลาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

2.1 องค์การสะพานปลาจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการประมงควรจัดตั้งสหกรณ์ประมงจังหวัดสงขลา เพื่อช่วยเหลือด้านแหล่งเงินทุน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และน้ำมันเชื้อเพลิงในราคาถูก พร้อมทั้งการจัดสวัสดิการและกิจกรรมเพื่อสังคมแก่มวลสมาชิก

2.2 องค์การสะพานปลาจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการประมงควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมๆ เพื่อบริหารและพัฒนาท่าเทียบเรือประมงสงขลา 2 (ท่าสะพาน) ให้เป็นไปตามข้อตกลงของทุกฝ่ายและสร้างความยั่งยืนของการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาในครั้งต่อไป ยังคงมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลาที่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

3.1 ควรศึกษาวงจรธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์เป็นรายกิจกรรมเช่น การประกอบธุรกิจเรือประมง การประกอบธุรกิจแปรรูปหรือการประกอบธุรกิจค้าส่งสัตว์ เป็นต้น

3.2 ควรศึกษาผู้ประกอบการประมงที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการประกอบธุรกิจประมงจังหวัดสงขลา

3.3 ควรศึกษาผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจประมงจังหวัดสงขลา

4. ข้อเสนอแนะเพื่อผู้ประกอบการประมง ที่เกี่ยวข้องกับการประมงเชิงพาณิชย์ในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการประมง และการประกอบธุรกิจประมงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

4.1 นำผลการศึกษามากำหนดเป็นแนวทางให้ลูกจ้างประมงที่มีศักยภาพสามารถนำไปเป็นแบบแผนในการพัฒนาเป็นผู้ประกอบการประมงในอนาคต

4.2 นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการประมงรุ่นใหม่สามารถเข้าใจและพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจประมงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

